

VLADIMIR ANIĆ
1930. – 2000.

Dana 30. studenoga prošle godine jezikoslovno i životno poprište napustio je hrvatski lingvist, sveučilišni profesor u miru Vladimir Anić. Hrvatsko jezikoslovlje izgubilo je filologa koji je znatno obilježio posljednja desetljeća njegova razvitka.

O pristupima Vladimira Anića, i znanstvenim i pedagoškim, već od prvih stranica zorno svjedoči *Glosar za lijevu ruku*, knjiga s osebujnom posvetom: *Poticajnom Sugovorniku*, i s intrigantnim uvodnim pripomenkom: namijenjena je svima, a može se početi čitati od bilo koje stranice. Takav je ujedno bio

i odnos profesora Anića prema studentima: Pristupačan svima, spreman na razgovor o bilo kojem jezičnom pitanju, susretljiv i tolerantan. Na seminarima je u mladcima s druge strane katedre znalački budio sugovornike, tako da seminari i nisu bili drugo do poticajni razgovori.

Rođen je 21. studenoga 1930. u Užicu (Srbija), gdje mu je otac službovao kao gimnazijski profesor. Ondje je završio prva tri razreda škole. Četvrti razred i gimnaziju polazio je u Zagrebu, gdje je 1956. i diplomirao. Sveučilišnu karijeru počeo je godine 1960. na Filozofskom fakultetu u Zadru, odakle 1974. godine dolazi u Zagreb i do 1992. predaje suvremeni hrvatski književni jezik te vodi istoimenu katedru. Predavao je i na stranim sveučilištima, u Češkoj, Poljskoj, Njemačkoj, Francuskoj i Švedskoj. Godine 1975. postaje članom, a godinu kasnije i predsjednikom Komiteta za jezik onodobnoga Sekretarijata za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske. Tada se aktivno uključuje u rad na pravopisu.

U četiri desetljeća znanstvenoga stvaranja napisao je više od dvije stotine studija, znanstvenih i stručnih članaka. Proučavao je jezik 19. stoljeća te je s toga područja i njegova doktorska disertacija *Jezik Ante Kovačića* (objavljena 1971.). Promišljanja jezične stvarnosti sabrao je u knjigama *Glosar za lijevu ruku* (1988.) i *Jezik i sloboda* (1998.), no njegov rad na jeziku široj je javnosti poznat ponajprije po rječnicima i pravopisu. Autor je *Rječnika hrvatskoga jezika* (Zagreb, 1991., ²1994., ³1998.), za koji je u svibnju 2000. nagrađen Nagradom grada Zagreba, te suautor *Rječnika stranih riječi* (Zagreb, 1999.) i *Pravopisnoga priručnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* (Zagreb, 1986., ²1987., ³1990., ⁴1992.?).

Polazeći sa stajališta ponajprije strukturalističkoga, jezik je smatrao samosvojnim, po sebi savršenim sustavom, kojemu tek čovjek i njegova volja po-

mažu da izgubi na svojoj savršenosti. Jezik je “instrument koji sam svira, tek treba majstor da pogriješi” (*Glosar*). Suprotstavljajući se uskovidnim normativističkim propisima, zalagao se za kreativnost i nesputanost pojedinca u jeziku. Potaknut Ludwigom Wittgensteinom, kaže: “Jezik čine pravila, a jezična igra jest ostvarenje pravila (unutrašnjih zakonitosti, a ne zahtjeva u smislu propisano – nepropisano)...” (*O granicama prirodnog jezika*, 1991.)

Iako oprezan pri iznošenju konačnih istina, suzdržan u razlikovanju “stručnjaka za jezik” i onih ostalih, neprestano zapitan nad prirodom posla kojim se bavi, dva su djela učinila da se pri različitim razredbama i V. Anić uvrsti među “normativce”: *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* i *Rječnik hrvatskoga jezika*. Prvom se prigovara kompromis s pravilima zloglasnoga novosadskoga pravopisa koji je svojedobno na ‘mala’ (pravopisna) vrata provodio ujednačavanje hrvatskoga jezika sa srpskim. No problem unitarizacije za Anića kao da nije postojao; točnije, on na taj problem nije gledao onako kako gleda većina tražeći s(e)rbizme u hrvatskome književnom jeziku i snažno im se odupirući. Za Anića je i tu bio važan *sustav*; ako se nešto uklapa u sustav hrvatskoga književnoga jezika, onda to hrvatskomu književnom jeziku i pripada, a potpuno je nebitno (‘izvanjezično’) hoće li se to naknadno proglašavati srpskim, turskim ili čijim drugim. Valja napomenuti da bi bilo posve krivo pomisliti da je V. Anić unitarizam podržavao; on ga je osuđivao, kao i svako *nasilje* nad jezikom, no braneći postavku da ‘sustav ili jest ili nije’, na tvrdnju “hrvatskosrpski je dijasistem” odgovara protutvrdnjom: “Nešto je sistem ili nije, dijasistem ne postoji.” (*Glosar*), a na iskaz “Ne postoji niti može postojati tekst koji bi istodobno Hrvati priznavali kao hrvatski, a Srbi kao srpski”, kaže: “Trebalo bi žestoko izmučiti neki tekst i sastaviti ga od najbizarnijih riječi pa da se dobije nešto što bi na jednoj strani bilo nerazumljivo. Ali, ta bi tvorevina bila nerazumljiva ili barem vrlo arteficialna i na drugoj strani.” (*Jezik i sloboda*, 1998.) Priznavao je psihološke razloge i čuvstveni svijet izvornoga govornika, no nije ih uzimao u obzir pri strogom lingvističkom opisu: “Izvornom govorniku nije moguće priznati dosljednost u metodi, još manje u pojmu normativnoga, ali je legitiman njegov u jeziku oblikovan svijet asocijacija. One se otmilju gramatičkim i u užem smislu lingvističkim pojmovima.” (*Faustovski ugovor hrvatskoga jezika*, 1996.)

Čvrsto je branio stajalište da postoji hrvatski standardni jezik, izgrađen i postojan, te da ga ne treba ni “čistiti”, ni “preustrojavati”, a ni dirati u njegov pravopis. Suvremenom je hrvatskom jezikoslovlju zamjerao okretanje prošlosti te nedostatak sustavnih teorija i na njima izgrađenih pristupa (*Jezik i sloboda*, 1993.).

Unatoč zalaganju da se jezični sustav ne narušava “znanstvenim” intervencijama, na tekstove starih pisaca, posebice onih iz druge polovice 19. sto-

ljeća, gledao je ponešto drukčije. Smatrao je, naime, da ih valja podvrgnuti zakonitostima novoštokavske norme. Prije nešto manje od godinu dana osobno sam prisustvovala takvu njegovu zahtjevu (navodim prema vlastitom zapisu): “Ante Kovačić ne razlikuje č i ć te dvadeset godina prije Maretića luta sa starim i novim padežima. Na priređivaču je da to ‘uredi’, jer djeci se to inače ne da čitati.” (Matica hrvatska, Zagreb, 24. ožujka 2000.) U petnaest godina starijem predgovoru monografiji o jeziku Ksavera Šandora Gjalskoga, prepravljajući prepoznaje kao “ozbiljnu nevolju”: “... već u Đalskoga osjećamo ozbiljnu nevolju koja se u našem jeziku ne smanjuje, tj. da se piscima jezik prepravlja u smislu pravilnosti, upotrebe ili upotrebljivosti u nastavne svrhe.” (*Što je jezik pisca?*, 1985.) Je li riječ o nedosljednosti, promjeni mišljenja ili pak o stavu da valja razlikovati izdanja namijenjena širokom čitateljstvu od izdanja namijenjenih uskom krugu stručnjaka – bolji će poznavatelji Anićeva djela znati prosuditi.

Knjiga koja je ušla u mnoge domove, Anićev je *Rječnik hrvatskoga jezika*. Više puta okvalificiran kao “prvi hrvatski jednojezičnik nakon 1901.”, u ratnoj 1991. dočekan je s nestrpljivim iščekivanjem i velikim nadama, a ispraćen s nezadovoljstvom pa i pokudama. O (ne)opravdanosti toga nezadovoljstva mnogo se govorilo, ponešto i na stranicama Jezika, te ovaj put nije ni mjesto ni vrijeme da o tome detaljnije govorimo. Svakako, pri prosudbi Anićeva jednojezičnika, valja uzeti u obzir i autorovu misao: “Rječnik nije izmaštana pastoral, nego upravljen pogled u vlastito lice.” (*Jezik i sloboda*, 1998.)

Iako profesor Anić više ne može braniti ni sebe ni svoje stavove, imamo pravo ući u razgovor s onim što je za sobom ostavio. Zar nas, uostalom, na to nije otvoreno pozvao posvetivši svoj *Glosar – sugovorniku?* Pritom smijemo biti i strogi i kritični. No, ne zaboravimo povremeno pogledati – i u vlastito lice.

Snježana Mostarkić